

O TOPOGRAFIJI KAPTOLA 1642.

U arhivu zagrebačkoga kaptola: Acta capit. antiqua fasc. 24. N. 48. nalazi se jedan zanimivi spis, koji nam prikazuje sliku okoliša biskupovoga grada u Zagrebu god. 1642, po kojem iznosim slijedeće:

God. 1641-2 otpočeo je biskup zagrebački Benedikt Vinković naseļjavati prostor, koji se sterao s južne strane biskupovoga grada do potoka Medvednice, ali se tomu protivio kaptol zagrebački, smatrajući taj »vrt« posjedom kaptolskim, a odluku biskupovu samovoljnim postupkom. Kaptol je 1641 poslao k biskupu županijskoga suca Gabrijela Jelačića, da u toj stvari posreduje i da sasluša odgovor biskupov.

Biskup se veoma začudio postupku kaptola, koji bi morao znati, da ovi vrtovi spadaju biskupu, a ne kaptolu, jer ovi vrtovi već kroz stoljeća spadahu biskupu, što se općenito i znade, jer je taj prostor ograđen ogradom, koju je dao podići biskup.

Stara je predaja, veli biskup, da je na tom prostoru bila sagrađena kamenita kurija poput kaštela, do koje su bile i štale, prije nego li je kardinal i biskup zagrebački Toma Bakač-Erdödi izgradio oko stolne crkve utvrde i biskupski dvor. Ova se kurija spominje u raznim biskupskim ispravama, pa ju je dao Bakač srušiti, kao i samostan i crkvu sv. Nikole Dominikanaca kod vrela »Zagreb«, po kojem vrelu dobi ime grad Zagreb, a koji je samostan gradio zagrebački biskup Augustin Kažotić, bivši redovnik istoga reda. Srušena je tom zgodom i župna crkva sv. Emerika, koja je stajala na mjestu kaptolske »većnice«. Osim toga veli, da je bilo u Vlaškoj ulici mnogo zidanih kuća, koje su podigli mletački i mađarski trgovci, imajući tamo svoja trgovačka skladišta, za robu dopremljenu iz Italije i Mađarske. Kad je prestala ta trgovina, napuštena su i skladišta, prestalo je i trgovanje. Kuće ostadoše puste, pa ih je Bakač dao porušiti i građu upotrijebiti za zidine biskupovog grada. Da je ovu utvrdu gradio Bakač, jasno je, veli biskup, po grbu, što ga je Bakač ondje g. 1517 postavio. To posvjedočava i parnica, koju je g. 1611 podigao pokojni ban Thoma Erdödy zbog 10.000 zlat. forinti, koje je njegov prastric Bakač uložio u gradnju utvrda biskupskoga grada i crkve posredovanjem kaptola.

Da je u rečenom vrtu stajala velika zidana kurija biskupova, dokazom su temelji, koje je još vidio sam biskup Vinković, a koje je dao iskopati pokojni biskup Petar Domitrović, i od toga materijala sagradio iz temelja veliku novu biskupsku »palaču« i tri kuće do ove. Da se je sve to moglo iz građe temelja rečene kurije sagraditi, dokazom su veličine.

Biskupu Vinkoviću činilo se čudnim, kako to može kaptol za se svo-

jatati, kad je poznato, da je sav prostor, na kojemu ima kaptol svoje residencije, darovao kaptolu zagrebački biskup Osvald Thuz. Biskup Osvald stanovao je u rečenoj kuriji i oko nje imao je svoj vrt, a kanonici su tad stanovali dijelom u varoši na Griču u ulici, koja se i sad (1642) nazivlje »P o p o v s k a v u l i c a«, a dijelom na prostoru, gdje je sad kaptolski ribnjak i njegova Nova Ves.

Stolna je crkva prije nego je opasana utvrdama, koje je sagradio Bakač, bila opasana tankim zidom i grabom. Tragovi ovoga zida vide se još i sada (1642) do kule prema biskupskom ribnjaku, uz put iz grada prema tomu ribnjaku. Zamjećuju se još i grabe s južne strane izvan gradskooga zida u rečenom starom biskupskom vrtu, tako i nasipi i graba od kaptolskih vratiju prema Manduševcu do rečenoga vrela »Zagreb«. Tu se diže prilična kosina prema gradskom zidu.

Također s istočne strane, govori biskup, zapažaju se tragovi grabe uz kosinu prema zidu i pet kućica uz put k donjim vratima. Na toj kosini su vrtovi gradskih vratara, ograđeni plotom i to od gradske kule sa strane kaptola, do novooga kaptolskoga zida, koji teče od kaptolskih donjih vrati i gradske kule »Nebojan« zване. Sav taj prostor između gradskooga zida i plotova, koje je dao podići biskup, bio je teritorij gradski i vrt gradskih stražara. Biskup je gradio plotove od kule do vratiju kurije kantorove te do kule Luke Gregurjevića-Vrabca, odavle pako do novooga zida između kaptola, između kaptolskih vratiju i kule »Nebojan« pleli su plotove stanovnici rečenih pet kućica. Cijeli prostor opet, koji je između gradskooga zida i biskupskih plotova, te stanovnika onih pet kućica, spadao je pod biskupski grad, i uživali su ga gradski vratari. Tamo su ovi sijali, sadili drveće, zelja i cvijeće.

Taj sav prostor zaposjeo je kaptol g. 1637 poslije smrti biskupa Franje Ergelskoga, šeste subote ispražnjenja biskupske stolice, i to tako, da su onaj dio od rečenoga novooga kaptolskoga zida, između kule »Nebojan« i donjih kaptolskih vrati do mosta, kojim se izlazi iz grada, posvojili stanovnici onih pet kućica, gornji pako dio vrta posvojio je kaptol. Srušeni su plotovi i streha (atrij) sagrađen na 4 stupa za prosjake. Što se pako tiče onoga mjesta, gdje je sad kaptolska mesnica (macellum), to je ovo biskup Domitrović g. 1623 18 marta (kad se kaptol s zagrebačkim gradjanima nagodio radi sajma), doznačio kaptolu za mesnicu, o čemu ima kaptol pismo. Ovomu ustupu je biskup Vinković prigovorio, te izjavio pred sucem Jelačićem svoj prosvjed.

Dalje nastavlja biskup, da se sa sjeverne strane između kurije tada-njega kantora i biskupovoga grada, zapaža duboka graba, koja se s one strane proteže sve do biskupovog ribnjaka, koja se i vidi.

S istočne pako strane, na mjestu grabe, okružuju dva biskupova ribnjaka stari obzid crkve, od kojih je gornji u redu, dok je drugi napušten.

Toliko je biskup ispričao o historijatu okupiranoga zemljišta, ali je ujedno i kruto povrijeđen u svom pravu, te se oštro izjavio protiv kaptola, štiteći svoj položaj i autoritet. I to je značajno. On od prilike reče: Iz svega se vidi, da oni vrtovi spadaju biskupu a ne Kaptolu. Slijedi iz toga, da je to tašti, pače zlobni zahtjev kaptola glede ovih vrtova, koji od starine spadaju biskupu, te su ih biskupi posjedovali prije nego li kaptol, a ono što sada drži kaptol, a što su mu biskupi prije stotinu godina ustupili uz uvjet, da biskup kao patron kaptola bude kanonicima podjeljivao kurije, što je i činio do tada, kako svjedoče mnogi spisi o podjeli ovih kurija. Na prostoru kaptolskom, gdje su stanovi ne samo kanonika već i građana kaptolskih, to su i kanonici i građani »vazali i predijalci« biskupovi, na kojem su teritoriju vezani biskupu na posluš i poštovanje kao i drugi njegovi »vazali« — i to kao svome »zemaljskom gospodinu«.



Viktor Kučinić, zvan „Maruzzi“, limarski obrtnik i autor prikaza o Veronici Desinički
(Iz Trepševove zbirke karikatura)

VERONIKA DESINIČKA

Naš sugrađanin i član društva Viktor Kučinić, i ako limarski majstor, bavi se i naučno-kulturnim radom. Suraduje u nekim dnevnicima i mjesečnicima, a vjerni je suradnik i naše revije. Posljednje je njegovo veće djelo prikaz o nesretnoj Veronici Desiničkoj, koje je izlazilo u nastavcima u dnevniku »Novosti«. Da prikazemo u glavnom i u našoj reviji nešto o poznatoj Zagorskoj ruži, prenijet ćemo uvodni odlomak iz spomenutog napisa. Prilježemo, da je autor svoj prikaz o Veronici Desiničkoj otštampao i u posebnoj knjizi, koju čitatelji mogu nabaviti u našoj društvenoj poslovnici uz cijenu od 20 din.

Celjska kronika, poglavlje: X., XI., XII., XIII.

Godine 1422. po Kristovu rođenju umre u Krapini žena grofa Fridrika Celjskoga, koja bijaše kneginja iz Modruša. Mrtvo tijelo grofice otpremiše u Celje i tamo pokopaše. Svud se sad po zemlji javno govorilo, da je kneginju njen suprug grof Fridrik, dok su noću zajedno ležali u krevetu, nožem ubo i tako umorio. A sve to radi neke lijepe djevojke, koja se zvala Veronika i koju je on htio oženiti.

Tri godine iza toga, uzme gore spomenuti grof Fridrik drugu ženu, mladu i lijepu gospođicu Veroniku iz plemenita roda Dessnitz, no